

Studenteroprører i 1968, dekan i 1980'erne

Forfatteren til denne artikel var næsten den eneste stud.polit., der i foråret 1968 deltog i aktivistbevægelsens inderkreds; han skrev kronik i Politiken om bevægelsens ideer. Siden blev han studienævnsformand, professor og dekan.

CHRISTIAN HJORTH-ANDERSEN

Professor emeritus, Økonomisk Institut, Københavns Universitet (professor ved instituttet siden 1990), cand.polit. 1971, valgt til studenterrådet som aktivist i foråret 1968, formand for Det statsvidenskabelige Studienævn 1982-84, dekan for det Samfundsvidenskabelige fakultet 1993-1998.
E-mail: xpt753@ku.dk

Studenteroprører

Da jeg d. 21. marts 1968 gik min vanlige tur ind til Studiegården, hvor politstudiet befandt sig på 2. sal, havde jeg ikke den ringeste anelse om, at mit liv ville ændre sig en hel del den dag. Men i nattens løb havde nogle psykologistuderende, som havde base på Studiegården på 3. sal, overmalet muren på huset overfor med slagord som *Medbestemmelse Nu, Bryd professorvældet*. Jeg var helt uforberedt, og jeg havde ikke fantasi til at forestille mig, at jeg burde begynde at skrive dagbog for senere at kunne give en korrekt fremstilling af begivenhederne.

Der er ingen tvivl om, at det ramte en nerve hos mig. Jeg var efterhånden godt og grundigt træt af det solderi med studenternes tid, som der faktisk foregik. I et tidligere semester havde jeg f.eks. fulgt professor Nørregaard Rasmussens forelæsninger i nationalregnskabet og siddet et helt semester og taget omhyggelige noter, som så blev renskrevet, da jeg kom hjem. Men da semestret var gået, udgav han sine noter i hæfteform. Havde han blot orienteret om det, havde jeg kunnet spare rigtigt mange arbejdstimer. Et andet eksempel var professor Georg Rasch, som var internationalt anerkendt for sine psykometriske målingsmodeller, og som insisterede på at undervise i dem. At de nok var interessante, men til ringe nytte for økonomer, interesserede ham ikke det fjerneste. Nutidens unge har nok ikke helt fantasi til at forestille sig, hvor arrogante professorer kunne være dengang.

Men studenteroprøret bredte sig lidt senere til polit. Nogle ældre studerende skrev pludselig en dag en række plakater på 2. sal med provokationer som *Vores lærere er overpædagogiske*. Og så blev der afholdt studentermøder for politter, som jeg deltog flittigt i. Og i forbindelse med møderne blev der nedsat arbejdsgrupper, og en af arbejdsgrupperne blev kaldt Medbe-

stemmelse. Alle kunne deltage i denne arbejdsgruppe, men den blev nu ikke stor, kun en håndfuld personer. Men her mødte jeg dette tidsskrifts redaktør Niels Kærgård for første gang. Vi skulle så få et nært forhold igennem de næste 50 år.

Men den egentlige bevægelse foregik ikke på politstudiet, men derimod med psykologer og sociologer som de mest initiativrige. Tilhængerne af den nye bevægelse blev kaldt aktivisterne. Så der blev også afholdt fællesmøder for alle studerende, i praksis hovedsageligt fra Indre By. Møderne var nyskabende i den forstand, at der blev forsøgt demokrati i form af gruppearbejde, hvor alle kunne komme til orde, og så blev der rapporteret til plenum. I dag er det en banal sag, men dengang var det nyt. De dominerende i aktivistbevægelsen havde som sagt udgangspunkt i sociologi eller psykologi.

Men selv om der i princippet var lige indflydelse for alle, var der nogle, der slog igennem ved en blanding af personlighed og politisk skoling. I løbet af ret kort tid etablerede Finn Ejnar Madsen sig som den mest indflydelsesrige person. Og det var ham, der foreslog, at jeg skulle være en af talerne på Frue Plads, da vi holdt den store demonstration i begyndelsen af maj.

Forinden det deltog jeg i et fællesmøde for aktivister hos juristerne på 1. sal i Studiegården, hvor det på mødet blev besluttet at besætte Psykologisk Laboratorium på 3. sal. Det skete helt bogstaveligt ved at slæbe bænkerne fra auditoriet op og blokere adgangen til 3. sal. Så vidt jeg ved, var den eneste anden polit tilstede Henrik Hedin. Men det var en forunderlig nat og underligt at høre Pressens radioavis næste morgen. Det var en provokation, og provokationen virkede. Studenteroprøret blev omtalt og kom på dagsordenen. Men det var ikke en risikofri provokation. Ingen kunne den nat vide, om politiet

ville komme og arrestere aktivisterne med en mulig relegation til følge. Godt nok var Mogens Fog rektor, men han kunne jo være blevet underkendt af stærkere magter.

Men der skulle mere til end slagord, og der blev nedsat forskellige arbejdsgrupper, herunder en gruppe, der skulle formulere kravene til et studienævn med medbestemmelse. Det blev vedtaget, at det skulle bestå af repræsentanter for forskellige fag, og faktisk mødtes gruppen i min tantes lejlighed på Frederiksberg. Der var fred og ro, for hun var i sommerhuset og vidste ikke noget om, hvad hendes lejlighed blev brugt til. Ved de møder viste historikeren Karsten Fledelius sine betydelige evner til formulering.

Desuden skulle også offentligheden orienteres og ikke kun af en mere eller mindre vrangvillig presse. Så jeg skrev en kronik i Politiken, som af avisen blev bragt med overskriften *Væl er der en mening med det danske studentoprør*. Artiklen skulle sidenhen blive lidt af en klassiker og genoptrykt i forskellige samleværker såsom Bente Hansen og Hans Henrik Jacobsen: *Studentoprøret – dokumenter og udsagn*, Gjellerup 1968.¹ I artiklen blev det klart markeret, at målet med studentoprøret efter min opfattelse var ændrede forhold på universitetet, ikke en generel samfundsmæssig omvæltning. Nogle aktivister så en sådan revolution som det endelige mål, men den opfattelse dominerede ikke blandt de politstuderende.

Men aktivisterne havde også et andet syn på det etablerede studenterråd, som de betragtede som totalt magtesløse og eftergivende over for professorerne. Ved politstudiet resulterede det i, at der blev udskrevet nyvalg til studenterrådet. De siddende medlemmer, to senere så kendte danske økonomer som afdelingschef Torsten Gersfelt, Økonomiministeriet, og Rigshospitalets direktør, Niels Hammer Jespersen, blev ganske enkelt ikke genvalgt, men Niels Kærgård og jeg blev nyvalgt. Der var også en betydelig skepsis mod det daværende studenterråd med Christian Nissen som formand og C.C. Tscherning som næstformand. De advarede om, at vores aktioner ville ødelægge ”forhandlingsklimaet” med universitetets ledelse, forstået på den måde, at ledelsen ikke ville forhandle med os. Men det viste sig jo at være lodret forkert. Men Kærgård og jeg blev indvalgt til Studenterrådet ved Københavns Universitet, da vi jo repræsenterede politstudiet. Det havde dog ikke nogen nævneværdig effekt. For Studenterrådet ved Københavns Universitet skulle samarbejde med de øvrige universiteter, og da vi skulle viderebringe budskabet om studentoprør til Danske Studerendes Fællesråd, viste det sig, at de øvrige universiteter havde holdt et møde uden repræsentation fra København, hvor de havde vedtaget, hvad der skulle ske! Det var første, men bestemt ikke sidste gang, at jeg oplevede, at repræsentanter fra provinsen rotter sig sammen mod hovedstaden.

I løbet af efteråret² blev der etableret uformelle samarbejdsorganer mellem aktivisterne og det officielle universitet. På Økonomisk Institut var situationen klar: Professorerne var lodret imod de nye tider – surprise, surprise. Men det var også klart, at de yngre medarbejdere (yngre skal forstås som, at de ikke var professorer. De såkaldte yngre medarbejdere kunne godt være højt oppe i 40’erne.)

Dramatikken i situationen var blevet dæmpet betydeligt, formentlig bl.a. pga. rektor Mogens Fogs indsats.

Fra efteråret 1968 og fremefter var der på politstudiet ikke længere tale om dramatiske hændelser, men langstrakte forhandlinger. Arbejdsfordelingen var, at Kærgård fungerede som den saglige formidler, og jeg som den latente trussel om problemer. Men kernen i sagen var, ud over de mere generelle problemer om Studienævnets kompetence, som nu i høj grad var overgået til et højere niveau, hvordan en studiereform skulle se ud.

I politrådet var der enighed om, at det hidtidige system med en 1. og 2. del havde spillet fallit. Der gik simpelthen for lang tid, før at en studerende fik en passende feedback på sit studieforløb. Derfor foreslog vi et årsprøvesystem, så de studerende allerede efter 1. årsprøve kunne finde ud af, om de egnede sig til studiet. Og som et andet væsentligt punkt ville vi have matematikundervisning obligatorisk fra 1. årsprøve. Teknisk set var de økonomiske artikler blevet fyldt med matematik, som vi ikke havde forudsætninger for at forstå. Den studiereform, der senere blev vedtaget, imødekom begge ønsker, og næppe nogen ville drømme om at vende tilbage til tidligere tider. Det var på den faglige front en klar sejr.

Interregnum: Studienævnetsformand 1982

I 1980’erne havde situationen ændret sig ganske betydeligt. Studentoprøret havde vundet den politiske kamp, og der var kommet en ny styrelseslov for universiteterne. Grundlæggende skulle studienævnet styre studiet med lige repræsentation af lærere og studerende, og også i de øvrige organer blev studenter og det teknisk-administrative personale, TAP’erne, repræsenteret. Det lignede en sejr for 1968-aktivisterne.

Men i 1982 blev jeg udpeget til at være studienævnets formand; det var min tur med det administrative slæb. (Der var en stiltiende aftale om, at formandsposten alternerede mellem lærere og studerende). Og så begyndte problemerne. Der var otte medlemmer af Studienævnet, fire lærere og fire studerende. Lærerne bestod imidlertid ikke kun af de fastansatte lektorer og professorer, men også deltidslærere. Og dem var der historisk mange af på politstudiet. Konsekvensen var, at deltidslærerne havde ”krav” på to pladser og de fastansatte lærere på to. Men deltidslærerne havde ikke den store interesse

NOTE 1 Faktisk modtager jeg hvert år nogle hundrede kroner fra Copydan for den artikel. Artiklen var skrevet af idealisme, og jeg havde ikke i min vildeste fantasi forestillet mig, at det skulle blive en kommende indtægtskilde!

NOTE 2 Her er der et tremåneders ophold i min beretning, da jeg igennem forårssemestret 1968 gik til et intensivt spansk kursus (i øvrigt ligesom den navnkundige professor Ditlev Tamm) med henblik på at kunne rejse en længere tur i Sydamerika, dengang *terra incognita*.

i valget, så de fik valgt en flippet lærer i sociologi og en mere traditionel undervisningsassistent i makroøkonomi. På studenterside havde Studenterrådet fast tre stemmer, medens de såkaldt moderate studenter havde en repræsentant.

Men dermed brød også forudsætningerne for studienævnet sammen. Den flippede sociologilærer stemte ofte sammen med de studerende, så jeg skulle forhandle i timevis med repræsentanten for de moderate studerende for at forhindre, at Politrådet havde absolut flertal for dets forslag. Det var tunge tider. Min forberedelse til et studienævnmøde bestod i at sove længe om morgenen og indtage en solid frokost. For mødet startede traditionelt kl. 14 og varede typisk et sted mellem 6 og 8 timer. Det krævede simpelthen fysiske kræfter at deltage i mødet. Godt nok skiftedes vi til at medbringe kage ved 17-tiden, men alligevel.

Disse tilstande blev delvist bragt til ophør det næste år, fordi jeg intervererede i deltidslærernes valg. Problemet var jo, at demokratiet ikke fungerede efter hensigten, for de almindelige undervisningsassistenter interesserede sig for økonomi og ikke universitetspolitik. Jeg fik dem overbevist om, at de ikke kunne være tjent med deres flippede repræsentant, så de måtte simpelthen stille op til valgmødet. Det lykkedes, og så blev Studienævnet bragt på ret køl i form af, at dialogen mellem lærere og studenter fungerede nogenlunde rimeligt. Men det krævede en lidt tvivlsom intervention i andres valgproces.

Dekan 1993

Ligesom posten som studienævnsformand var dekanposten ikke noget, som jeg aktivt søgte. Jeg blev simpelthen af toneangivende kredse på mit institut gjort opmærksom på, at det var min tur til at tage sliddet i fakultetsrådet med budgetterne. Og efter et par år ville automatikken, at jeg skulle være dekan for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet.

Det var en automatik, som var aftalt mellem de tre fag i fakultetsrådet, juristerne, økonomerne og resten, som bestod af samfundsfag/statskundskab, sociologi og antropologi. De studerende interesserede sig ikke nævneværdigt for den automatik. Men som dekan havde jeg automatisk nogle diskussioner med de studerende. Et hovedproblem var, at der skulle etableres en studieordning for det nye sociologistudium, som blev etableret i min dekantid. Men de studerende insisterede på meget dyre individuelle mundtlige eksamensordninger, medens jeg med en politbaggrund mente, at skriftlige eksaminer var det bedste og i hvert fald det billigste. Jeg vandt den konkrete sag, men tabte i omdømme hos de studerende.

Men i det store og hele var det ikke de studerende, der var problemet i min dekantid. Vel var der nok ikke den aktivitet i ”basis”, som man kunne ønske sig, men i det store og hele kunne man dog gå ud fra, at de studerendes repræsentanter udtrykte meningen blandt de studerende. Det samme gjaldt bare ikke TAP’erne. Her var der ikke meget aktivitet blandt de menige TAP’er, og en mere professionel skare tog ret hurtigt magten. Og da systemet var konstrueret sådan, at der i de

ledende organer var 1/4 studenterrepræsentation, 1/4 TAP-repræsentation og 2/4 lærerrepræsentation, betød det, at det ville være politisk selvmord for en lærerrepræsentant at lægge sig ud med TAP’erne. Den konsekvens af begejstringen i 1968 havde ingen tænkt på. Men den betød, at i en lang årrække var TAP’erne ligeså urørlige som indiske køer.

En vurdering og perspektivering

Var det hele så godt eller skidt? Det er ikke nemt at vide. Faktisk blev der jo i Danmark lavet et ret unikt, om end ikke kontrolleret, eksperiment med medarbejderdemokrati, men det må nok erkendes, at det ikke gav inspiration til at gå videre ad den vej. Og tanker i den retning er da heller ikke blevet fremsat i nyere tid.

Nu har tiderne ændret sig, og vi har fået en ny styrelseslov med nærmest de modsatte intentioner af studenteroprøret. Bestyrelsen med (stort set irrelevante) eksterne repræsentanter samt en magtfuld rektor bestemmer nærmest alt. Er det så studenteroprørets definitive nederlag?

På det formelle plan er svaret uden tvivl ja. Der er kun noget pseudodemokrati tilbage i form af Akademisk Råd og lignende (jeg ved det, for jeg har deltaget i møderne!). Men i et længere perspektiv har nogle ting alligevel flyttet sig. Arrogancen er væk! De studerende kan faktisk kræve, at professorerne passer deres forelæsninger, og de kan stille kritiske spørgsmål til undervisningen, så omgangsformen og dagligdagen er radikalt ændret. Det gamle system fungerede ikke, men det nye system kan, om end ikke uden vanskeligheder, modtage 10 gange så mange studerende som forhen.

Men var studenteroprøret så positivt?

Fra et samfundsvidenskabeligt synspunkt blæser svaret nok i vinden. Som Zhou Enlai angiveligt har sagt, så kan store ændringer ikke vurderes på den korte bane. Fra mit personlige standpunkt er jeg positiv. Langt fra alt udviklede sig, som jeg havde forestillet mig; idealismen kunne ikke helt holde til de praktiske realiteter og manglende entusiasme. Men der er dog i vore dag en helt anderledes åbenhed for andre synspunkter, faktisk en videnskabelig indstilling, som jeg er stolt af at have givet et lille bidrag til.